

નિવેદીકૃત ગુજરાતી

Surat.

બીજી યોપડીના અર્થ

જેની અંદર દરેક પાઠોના અર્થ, કવિતાની સમજૂતી,
ટીકરશનના અપરા શબ્દો તેમજ વાચકોને

ઉપયોગી થાય તેવા બાબતોના મુલ્ય

સમાવેશ કરેલો છે.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર:

શ્રીમદ્ બાઈલાલ ડાયાભાઈ ચુડસેલ

૧૫૪૦ ગુજરાતી સ્કૂલ સામુ-નવસારી.

કિંમત ૦-૪-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ ચિન્નાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૪૯૬ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ બીજી ઓપડીના અર્થ

વિષય ૪/૬૪૨ : ૯૪૪ : ૬ : ૨૧૨

ત્રિવેદી વાંચનમાળા પુસ્તક ખીજના અર્થ.

પાઠ ૧.

છખી=ચિત્ર (તમારા
ઘરમાં છખીઓ છે ?
શ્રીમંત=ગૃહસ્થ,
પૈસાદાર.
ધર્મિય=એક અગ્રેજ
ગૃહસ્થ, મહારાજના
શિક્ષક હતા.
હોશિયાર=માહોશ.
શિક્ષક=ભણાવનાર;
વિદ્યા આપનાર. (ત-
મારા શિક્ષકને તમે
ઓળખો છો ?)
કેળવણી=અભ્યાસ;
શિક્ષણ; વિદ્યા.
મુસાફરી=એક જગ્યા-
એથી બીજી જગ્યા-
એ જવું તે.
આગળ વધ્યા=ચઢતી
સ્થિતિમાં આવ્યા.

રૈયત=પ્રજા; લોકો.
મફત=કંઈ પણ શી
આપ્યા વિના.
ફરજિયાત=જરૂર
ભણવું પડે. ન
ભણે તો દંડ થાય.
હુન્નરો=કળા (ચિત્ર
કામ, સુથરી કામ,
લુહારી કામ વિગેરે)
કલામવન=હુન્નરનું
નવાં જ્ઞાન અપાય
છે એવી શાળા.
ભીંચી=ચઢતા પ્રકારની
અગ્રેજ કેળવણી.
કોલેજ=પાઠશાળા; જ્યાં
ઉંચું જ્ઞાન આપ-
વામાં આવે છે તે
ઠામ=ઠોકાણું.
દવાખાનું=ઓસડ
આપવાની જગ્યા.

(શિક્ષકે કારખાનું
શબ્દ વિદ્યાર્થીઓ
પાસે કઢાવવો.)
ખૂબ=ધણો.
કારીગરી=કળાનું કામ.
ખાંધકામ, કોતરણી
કામ, ચિત્ર કામ એ
અધુન કારીગરી કહેવાય.
ખુશાલી=આનંદ.
ઉત્સવ=ઓઝછવ; ધણા
આનંદનો દિવસ.
(શિક્ષકે ૫૦ વર્ષની
ગોદડન જ્યુબીલીની
ની વાત પણ કરવી.)
જીજ્ઞ્યો હતો=ધણા
આનંદથી તહેવાર
તરીકે પાળ્યો હતો.
વફાદાર=રાજ્ય તરફ
પ્રેમ બતાવનાર;
વિશ્વાસુ.

આવણું=પુતળું (શિ-
ક્ષકે શહેરમાં કે ગામમાં
એવા પુતળા હોય
તેની તોંધ કરવી.)
નમુનાદાર=નમુના
લાયક; અનુકરણ
કરવા યોગ્ય.
ખાહોશી=હોશિયારી.
વાહવાહ=શાખાશી;
ધન્યવાદ.

મગર છે=અભિમાન
રાખે છે, ગર્વ રાખે છે.
ધણું જીવો=જાંખુ
આયુષ્ય ભોગવો
આશિર્વાદનું વાક્ય છે.

પાઠ ૨.

છાંટ=ટપકાં.
પંખી=પાંખોથી ઉડ-
નાર (એવા પક્ષી
ગણવો.)
મજબૂત=કઠણ.
નકલ=અનુકરણ; એકનું
જેમને તે પ્રમાણે
કરવું તે.

નકલખાજ = અનુકરણ
કરનાર; ખીખતું
જેમને તે પ્રમાણે
કરનાર. (શિક્ષકે
નિજાનખાજ જેવા
શબ્દો શીખવવા).
શિખવું હોય=શીખ-
વવામાં આવ્યું
હોય તો.

ગાયન=ગીત.

છૂટક=છૂટા; જૂદા જુદા
પાળનાર=માલીફ.
મન થયું=વિચાર થયો.
ખરીદવાની=વેચાતો
લેવાની.

મરજી=મરજી; ભાવ.

નાઉમેદ = નિરાશ;
નાખુશ

કિંમત=મૂલ્ય; ભાવ.

ચોંકયો=ચમકયો.

વાજખી=મરોખર.

પોપટીઆ=પોપટના
જેવું; સમજણ
વગરનું.

પાઠ ૩.

દાખલો=ઉદાહરણ; તે
પ્રમાણે કરવું તે.
ગુણ=થેલી.

(ગુણ=સદગુણ. એ
શબ્દ જૂદો છે.)
સખ્ત=વિશેષ; સહન
ન થાય એવો.

અધરો=કઠણ; ભારે.

ડંડુદા=કઠણ; ભારે.

હાંશી ગયા=ચાલતાં
ચાક લાગ્યો; બાસ
ચલ્યો.

પાર=સામી ખાજીએ.

અચડાયો=હોકર વાગી;
અફળાયો. અડફટમાં
આવ્યો.

ખળખળ = પાણીના
વહેવાનો અવાજ.

પીઠ=ખરડો.

રાજી થઇને=ખુશી
થઇને.

ભાર=વજન.

મઝા=આનંદ
વઠાતો નથી=સહન
થતો નતી.

ધારી=વિચાર કરી.
અકળાતું=ગભરાતું.
ખરેખર=તકડી.

પસ્તાવાનું=દીલગીર
થવાનું.

(બોધ:—આ ઉપરથી શો બોધ મળે છે? પોતાની સ્થિતિનો વિચાર કર્યા વિના બીજાનું જોઈ તે પ્રમાણે કરવું નહીં. જે માણસ વગર વિચારે કામ કરે તેને ગંધેડાની માફક પસ્તાવું પડે છે.)

પાઠ ૪.

પ્રાણી=જે શ્વાસ લે તે
(માણસ પણ પ્રાણી છે.)
દેખાવડું=સુંદર; સારા
દેખાવવાળું
કેળવવાથી=કેળવણી
આપવાથી; શીખ-
વવાથી.
જીન=ધોડા ઉપરની
જેઠકનો સામાન.
સત્તાર થવું=મેસવું
પલોટી=કેળવી (નવાં
જનાવરોને ચાલતાં
શીખવવાં પડે છે.
ત્યારેજ તે વાહનોમાં
જોડી શકાય છે.)
લગામ=ધોડાને કબજે
રાખવાનું ચોકડું.
જૂઠા જૂઠા પ્રાણી-

જોને કબજે રાખ-
વાનાં સાધનો શિક્ષકે
કહી બતાવવાં).
ગરદન=ડોક.
અંધારી=માથુ ઉપર
નજર ન જાય એવા
દામડા; એવું ઢાંકણ.
નકકર=પોલી નહીં તે.
તાબેદાર=હુકમને માન-
નારો.
પાણીદાર=તેજ; ધણે
ચાત્રાક.
ઝોળો=પડછાયો.
થાબડી=પંપાણી; તેના
ઉપર હાથ ફેરવી.
હળી જાય છે=મળી
જાય છે; ધણું હેત
રાખે છે.
જોલો=લડવૈયો.

મુડકું=મરી ગયેલાનું
શરીર.
વફાદાર=ધણીની સેવા
કરનાર.

પાઠ ૫.

ટીપાં=ફેરાં.
સાગર=સમુદ્ર, દરીઓ.
શુભપેર=સારી રીતે.
પુર=પુર જોસમાં; ધણી
ઝડપથી.
તુટી પડ્યાં=ગીચે પડ્યાં.
લીલ=એક જાતનું ઘાસ
અંધ પાણીવાળી જ-
ગ્યાએ કુગી નીકળે છે
બટક્યાં=રખડ્યાં
આથડ્યાં.
છેવટ=આખરે.

સમજુતી:—પાણીનાં નાનાં ફેરાં (ખિંદુઓ) દરિયામાં રહેતાં હતાં. તેમને એક વખત મુસાફરી કરવાનું મન થયું. (૧)

તેમણે વાદળની ગાડી બનાવી અને પવન હાંકતો હતો. તે જંગલો અને ગામો ઉપર થઈને આકાશમાં ફરતા ધણે દૂર ગયાં. (૨)

એ ટીપાંઓ ધણાં હતાં. આકાશની ઠંડી લાગવાથી વરાળ રૂપી ગાડી બાંગી ગઈ અને તે ખીચારાં ગભરાઈને વરસાદનાં છાંટા રૂપે નીચે પડ્યાં. (૩).

પછી, તે પાણીનાં ટીપાં ઘાસમાં અને લીલમાં બહુ રખડ્યાં. અને છેવટે નદીમાં એકઠાં થયાં. તે નદી બધાં ટીપ તે ખીજવાર દરિયા રૂપી ધરમાં લઈ ગઈ (૪).

પાઠ ૬.	વાંકા વળી જશે=ખુંધા	વદાણાનો=પરોઢીઆનો
બલાની=સારાની.	થઈ જશે.	સવારનો મળસ્કાનો.
ટેવ=ખાસીઆન: રવ- બાવ.	ચહેત=સુખ	ટાપ્યો ન્હોનો=નને
ટટાર=સીધા; સ્થિર.	આરામ=શાંતિ.	કલું ન હતું; ચેત-
	એદી=આગમ.	વળુ નહીં અ.પી હતી

બોધ:—હંમેશા સારી ટેવો પાડવી. વિદ્યાર્થીઓએ તાનપણથીજ સારી ટેવો રાખવી. નહારી ટેવો પાછળથી છોડવી કડબુ થઈ પડે છે. એક કવિએ કલું છે કે “પડી ટેવ તે તો ટળે કેમ ટાળી.”

પાઠ ૭.	મૂળ=મુળુ.	કાલાવાલા કર્યા.
પ્રાંત=ધણા તાલુકા	પુરાણ=મુની કથાનું	ઓળખાશે=ખળીવું
મળીને થએલો ભાગ.	પુસ્તક	થશે; પ્રખ્યાત થશે.
* મહાસે=તાલુકા; ધણા	કિનારે=કાંઠે.	ભુંડ=એક જાતનું
ગામો મળીને એક	આરામ=શાંતિ.	જનાવર.
મહાલ થાય છે.	વિનવ્યા=વિનતિ કરી;	ગટરો=ગંદુ પાણી

જવાની મોળીઓ.
મંધાતી=ખરાબ વાસ
મારતી
સુખાકારી=સુખ આપ-
નાર.
આગળગીચા=કુલ-ફલ
ની વાડીઓ.
વાલુ છે=તેમાં લીધું
છે; દાખલ કીધું છે.
વણુકર=કુગડાં વણુનાર
રંગશાળા=સુતર રંગ-
વાની મીલો.

પાઠ ૮.

નગર=શહેર.
કોટ કિલ્લા=શહેરના
રક્ષણ માટે ચારે
તરફ બાંધેલો કોટ.
સિદ્ધરાજ જયસિંહ=ગુ
જરાતનો એક રજ-
પુત્ર રાજા.

પુરાણો=કથાઓ.
પસ્તાવો=દીલગીરી.
ખંડેર=જૂનાં પડી
ગયેલાં મકાનો.
સહજ=કુદરતી રીતે;
સાધારણ રીતે.
રમણીય=શોભા આપ-
નારો.
ઓવારો=ધાટ.
જનત્રા=પવિત્ર સ્થળ.
દેખાવડો=સુશોભિત.
સ્થાન=જગ્યા.

કથા=વાર્તા.
રાક્ષસો=દૈત્યો; દાનવો.
ત્રામ આપતા=દુઃખ
દેતા. હેરાન કરતા.

પાઠ ૯.

ભોથડ=મૂર્ખ; સમજણ
વગરનો.
મસ્કરો=મસ્કરી કરે

એવો; હાંસી કરનારો.
દોસ્ત=મિત્ર.
છૂટું=જેમ શકાય
એવી રીતે.
વીસી=ખાવા પીવાને
જ્યાં સગવડ મળે
તે જગ્યા.
સોંપી=કબજામાં આપી
જીવિત=યુક્તિ; કરામત
ટીખતી=મસ્કરો.
દમ દીધી=મંધ કરી.
માન્યુ નહી=કબુલ કર્યું
નહોં.
હકામત=વાત. અનેશે
વૃત્તાંત.
ખાનરી=સામીતી.
ખિસિઆણો=શરમાઇ
ગયો.
ભોથડપણું=મૂર્ખાઇ.
ફળ=પરિણામ.

બોધ:—આ પાઠ ઉપર આપણે બોધ લેવો જોઈએ કે મુસાફરીમાં
ધણી સાવચેતી રાખવી. આપણા સામાનની પુરતી સંભાળ રાખવી.
નહીં તો ખીમાની પેઠે મૂર્ખ બનવાનો પ્રસંગ આવે છે.

પાઠ ૧૦.

મોટે ભાગે=ધણું કરીને
સ્વચ્છ=ચોક્કસ.
રળિયામણું=સુંદર.
ચિત્રેશો=કાઢેલો; ચિત્ર

દોરેલું.
દોસ્તી=બાઈબંધી
દુકાળ=વરસાદ નહોં
પડે તે વરસ દુકાળનું
કહેવાય છે.

શીકર=ચિંતા.
વસે=હાલત; સ્થિતિ.
ચહેન=શાંતિ.
વળવાનું=ફળ આવવાનું
ધીરજ=હિંમત.

છૂટવાનો=મચવાનો;	મૂગો=મોદયા વગર;	શોરબકાર=ગરબકાર;
સુકત થવાનો.	ચૂપ; શાંત.	અવાજ.
અચુ=મારો જીવ બચે.	અચંખો=નવાધ	

બોધ:—સારા મિત્રની શિખામણ હંમેશા ધ્યાનમાં રાખી તે પ્રમાણે વર્તવું.

પાઠ ૧૧.	દેહડી=શરીર.	રવાનાં ઝાડની છાલ-
માતા=મા.	લાડકવાયા=વ્હાલા:	નાં વસેા.
કૌશલ્યા=રામચંદ્રની	ધણી લાડકો.	સુખદાતા=સુખ આ-
માતા.	તંન=છોકરો; પુત્ર.	પનાર.
કાલુ=કાલું કાલું	છુપો=સંતાડીને; કોઈ	દિનનમાં=દિવસમાં.
બોલનાર.	નહીં જાણે એમ.	આગ્રહ=દુકમ.
કામળ=નાજીક.	વનકુળ=વનમાં પહે-	

સમજીતી:—તે વખતે રામચંદ્રની માતા કૌશલ્યા બોલ્યાં કે હે વ્હાલા, કાલું કાલું બોલનાર પુત્ર ! તને હું વનમાં જવા દઈશ નહીં. (૧)

તાડેં શરીર ધણું કામળ છે. હે કાલુ કાલુ બોલનાર કુંવર ! તું મારો લાડમાં ઉછરેલો છોકરો છે. (૨)

હે વ્હાલા ! તને મારી વાડીમાં સંતાડી રાખું. હે કાલુ બોલનાર કુંવર ! કોઈ બીજું જાણે નહીં એમ રાખું. (૩)

હે વ્હાલા ! તારા વગર તો મારાથી રહેવાશે નહીં. તે હે કાલુ બોલનાર કુંવર ! મને મૂકીને શી રીતે જશો ? (૪)

હે વ્હાલા ! તમે ઉત્તમ લુગડાંનું સુખ છોડી દઈને વનનાં ઝાડની છાલનાં લુગડાં શી રીતે પહેરશો ? (૫)

એવા માતાના શબ્દો સાંભળીને રામજી બોલ્યા કે હે માતાજી સુખનાં આપનારાં તમે સાંભળો મનને વિષે ધીરજ રાખો. (૬)

હે માતાજી ! હું થોડા દિવસમાં પાછો આવીશ માટે હે સુખ
આપનારાં માતાજી ! મને રજા આપો એટલે હું વનમાં જઈ. (૭)

પાઠ ૧૨.
સફેદ=ધોળાં.
ટોળેટોળાં=ધણું જથ્થા-
બંધ.
ખીકણુ=ખીકવાળા.
સંભાળ લખ શક્તા
નથી=ન્યાય કરી
શક્તા નથી.

સુંવાળા=લીલાં.
રંવાંટાં=ડુંકા ચાળ.
ચકચકતી=ઝગઝગતી.
કુદકો=થેકડો.
પંજ=નહોર.
મળતા=જોવા: સરખા.
રહેકાણુ=રહેવાની જગ્યા
તીણુ=પાતળી ધાર-

વાળા.
ચપટા=ખેઠેલા.
કાળ મોટા=ઉંદરની
એક જાત.
લીલોતરી=કુમળા છોડ;
ધાસ વિગેરે.
ચપળ=ચંચળ; ચાલાક.
ફૂદકો મારે=છલંગ મારે

પાઠ ૧૩

(શિક્ષકે માહારાણી વિકટોરિઆનું હાલના રાજા જ્યોર્જ પાંચમા
સાથનું સગપણ સમજવી આ પાઠની શરૂઆત કરવી.)

કારભાર=રજ્યવહિવટ
કારોખાર.
વેપારી મંડળ=વેપાર
કરનારી મંડળી.
બળવો=હુલ્લડ.
અમલ સત્તા.
દરબાર=કચેરી; સભા.
જહેર=ઉધાડો.
ઈન્સાફ=ન્યાય.
આબાદી=ચઢતી; સારી
રિયતિ.
અમલદાર=અધિકારી.
સળ=શિક્ષા.
યાદ કરો=સંભારો.

જેદા=સડવૈયા.
ચાલ=વર્તણુંક.
ઉપકાર=પાડ
ધ્રુજને હાથે=ચરચરતે.
મારી આપી=ચુન્હા
જવા દીધો
રાહ=વાટ.
બગી=ધોડા જોડવાની
ગાડી
ચુસ્સો=કોષ.
બેટ=મનામ.
શરમિંદી=ઝંખવાણી.
આતુર=ઇતેજર.

પાઠ ૧૪.
અણુસમજી=સમજણ
વગરનું.
સમજી=ડાહું; અક્ષ-
વાણું.
દોળાવ=કાળ પડતી
જમીન.
જોસમાં=ધણા વેગથી.
જાનવર=પ્રાણી.
સામસામાં. મળ્યાં=એક
ની સામે બીજાનું.
આવવું તે.
હઠે બરાયાં=હઠીલાં
થયાં.

ટકકર=ખોલાખોલી;
ઝપાઝપી.
અજમાવ્યું=મતાવ્યું.
બેરવાઇ રણાં=ચુંચ-
વાઇ રણાં.

ધકડો=હડસેલો.
જોખમ=તુકસાન.
ઉપાચ=પ્રલાજ.
રસ્તો માપવો=રસ્તો

કાઢવો; નીકળવું.
જાણ્યાં=ડાહ્યાં.
મદદગાર=મદદ આપ-
નાર; સહાય આપનાર,

(નોંધ:—અધર કામ પણ સંપીને કરવાથી સહેલું અને છે કામની સાથે હડ કરતી નહીં, અને સમજીને કામ કરવું એથી સારું ફળ આવે છે.)

પાઠ ૧૫.
બળીએ=જેરાવર.
ખીજા કશામાં=ખીજ
આખતમાં.
સતાવતો=દુઃખ દેતો;
હેરાન કરતો.
કટો=વેરી; વેર મટે
નહીં એવો.
દુઃખન=શત્રુ.
ગમતું=કાવતું.
બક્ત=મક્તિ કરનારો.
બારાખડી=મક્કાનાં પદ.
ધુણાવતો=હલાવતો.
શીશ=માયું.
ડોલાવે=હલાવે.
જોડીદારો=સાથીઓ,
સાથે બચનારાં.
આખરે=છેવટે.
ધમકાવ્યો=ધમકી આપી
ખીક દેખાડી.

ડગ્યો નહીં=પોતાનો
નિશ્ચય ફેરવ્યો નહીં.
લગારે=જરી પણ.
લેખવ્યાં નહીં=ગણ્યાં,
પત ક્યાં નહીં.
ખૂબ=ધણો.
લાલગોળ=ધણોજ
ગુસ્સે થઇ
ભગવાન=મસ્તવર.
સંભાર્યાં=ચાદ કર્યાં.
બિહામણું=ભયંકર;
બીક લાગે એવું.

પાઠ ૧૬.
શિખામણુ=સલાહ;
સારો ઉપદેશ.
તાતતણું=આપતું.
રંગીલા કુંવર=આનંદી
પુત્ર.
પાય=પગે; પ્રણામ
કરજે.

કીજીએ=કરીએ.
રીસ=ક્રોધ.
દિન રાત=રાત દહાડો.
રળીઆત=આનંદમાં
બળતામાં=સળગતામાં
સાંકડીવાટ = સાંકડો
રસ્તો.
મોટવડાઇ=મોટાઇ.
લોપીએ = હિણુપદ
લગાડીએ.
પડને=પોતાને.
પાવન=પવિત્ર
નિર્મળ=સ્વચ્છ.
મેલાં વચ્ચે=ગંદા કપડાં.
નિર=પાણી
શુદ્ધ=ચોક્કસ
પ્રભાતે=પરાઈઆમાં;
સવારમાં.
નવ=નહીં.
પોઠીએ=સુધએ.

હસ્તે=હાથે.
તોડીએ=ભાગીએ.

| તરણુ = તણુખલાં,
ધાસ.

| વિદ્યા=મજ્જુતર.
હદેમાં=મનમાં; હદયમાં

સમજુતી:—હે મારા આનંદી કુંવર ! તારા પિતાનું સન્માન રાખજે, અને તારી માતાને પગે લાગજે.

હે મારા આનંદી કુંવર ! રમતમાં કદી પણ ક્રોધ કરવો નહીં અને રાત દિવસ આનંદમાં રહેવું.

હે મારા આનંદી કુંવર ! સળગતા દેવતામાં હાથ ધાલીએ નહીં અને સાંકડા રસ્તામાં થઇને ચાલીએ નહીં.

હે મારા આનંદી કુંવર ! આપણી મોટાઇને હિણુપદ લગાડીએ નહીં અને બરમાં ધર્મ પાળીએ.

હે મારા આનંદી કુંવર ! આપણી જાતને પવિત્ર રાખીએ અને ચોકખા પાણીથી નાહીએ.

હે મારા આનંદી કુંવર ! મેલાં લુગડાં પહેરીએ નહીં અને શરીર ચોકખું રાખીએ.

હે મારા આનંદી કુંવર ! પેરોઢીએ સુષ જઘએ નહીં અને હાથ વડે તણુખલાં ભાંગીએ નહીં; કેમકે સાપ વગેરે માંહે બરાઇ રહ્યું હોય તે કરડે.

હે મારા આનંદી કુંવર ! એવી જો વિદ્યા મેં તને શીખવાડી તે તારા હૈયામાં રાખ.

પાઠ ૧૭.
પોળો=મહોદ્ધા.
દેખાવડાં=શોભિતાં.
પંપાળવા=ઉપર હાથ ફેરવવો.

| કળવ્યાથી=શીખવ્યાથી
ઉપયોગી=કામનાં.
હડે હડે કરે છે=મારી કાઢે છે; હાંડી મૂકે છે.
વહાવર=વિશ્વાસ;

| ધણીનું ભલું કરવાર
જોખમ=નુકસાન.
ખાડા ખેયા=ખાડા ને ટેકરા.
અટકવું=ઉભું રહેવું.

ચતુર=સમજી.
ચોરી=રક્ષણ.
ચેતતો = સમજતો.
જણી જતો.
સાચીને=સંભાળીને.
અજણ્યો=અજાણ્ય
વગરનો.
સંકોચાઈ શકે=સાંકડું
થઈ શકે, નાનું થઈ
શકે.
અકકડ=નમે નહીં એવા;
ઉમા રહે તેવા
લગડતા=લટકતા.
ગંધ=વાસ
પારખવામાં=અજાણ-
વામાં
મેંવાટે=મેંદાને રસ્તે

લાળ=મેંમાંથી નીક-
ળતું પાણી જેમ
નાના છોકરાંઓનાં
મેંમાંથી નીકળે છે
તેમ

પાઠ ૧૮.

ન્યાય=ધનસાધુ. ફેંસલો
ઉદાર=મોટા દીલનો.
જત્રા=પવિત્ર જગ્યા
રૂપમાળા=એ નામનું
મહાદેવનું દહેરું
શાણી=ડાહી
કેળવવાનો=ટેળવણી
આપવો.
મનમાનતી = ખુશી
પ્રમાણ; મનને ગમે
તેટલી

કખૂલ કયું નહીં=હા
પાડી નહીં
સલાહ=શીખામણ
રાજમાતા=રાજ્યમાં
રહેનારાઓની માતા;
રાણી રાજ્ય કરતી
હોય તો તે રાજ
માતા કહેવાય છે.
મિલકત=પોતાની માલિ
કીની વસ્તુ
ખુદશો=ઉધાડો
ગેઠનસાધુ=અન્યાય
શાખાશ દે=ધન્ય છે
કહેવત=ઉખાણો, લોકો
માં કહેવાની રીત
ચાલતી થઈ છે=શરૂ
થઈ છે

[ખોધ:-રાજાઓએ પ્રજાની મરજી વિરૂદ્ધ કાંઈ કામ કરવું નહીં
જોઈએ. કાંઈ પણ રીતે દેશતનું મહું થાય અને ગરીબ અને તવં-
ગરને સરખો ન્યાય આપે એવા રાજાઓ પ્રજાની પ્રીતિ સંપાદન કરે
છે અને તેમના નામ દુનિયામાં અમર થાય છે.

પાઠ ૧૯.

કુલવાડી=કુલોનો બાગ
આર્ધ પીધે = ખાવા
પીવામાં
અચરવાળ=ધણાં છોકરાં
વાળાં મોટા કુટુંબ-

વાળા

બાપુજી=પિતાજી
સુગંધ=સારી વાસ
છુંદી=માંગી
કચુકા = ચિચોડા;
આમલીનાં બીજ

બાફ=વરાળ; લીમડાનાં
પાંદડાને પાણીમાં
નોખી ખુબ ઉકાળ-
વાથી જે વરાળ
નીકળે છે તે
પીડાતા=દુઃખી થતા.

ગુણ=કાયદો; લાભ
 મથાળે=ઉપર
 મંડપ=માંડવો; અગીયો
 ખુશખોદાર=સરી વાસ
 વાસવાળા; સુગંધીદાર
 ખારમાસી=જેને હંમેશાં
 ફૂલ થાય એવા છોડ
 પાઠ ૨૦.
 આતસ કેરી=દેવતાની
 હાથેમાં=હાથમાં; મનમાં
 પા ધડી=ધડીનો ચોથો
 ભાગ; થોડો વખત
 ખાસો=સારો
 તમાસો=ખેલ

દારૂ=ફાડવાનો દારૂ
 શાખા=ડાળી
 માત્ર=ફક્ત
 હવાઈ=ઉંચે આકાશમાં
 ચઢે એવું દારૂખાનું
 નભેથી=આકાશમાંથી
 પુણુ=પુજન કરી
 દેવાલયો=દહેરાં; મંદિરો
 હર્ષ=આનંદ
 બાણુ=ખેલ
 જન=માણસ
 જગતે=દુનિયાનો
 કાઠી=દિવાળીમાં ફાડ-
 વામાં આવે છે તે

કાઠીના આકારનું
 કાંચન=સોનાનું
 પત્ર=પાંદડાં
 ખરે છે=નુરી પડે;
 ગરી પડે છે
 નિરખો=બુઝો
 વહી=હિસાબના ચોપડા
 ખુબ ખુશીથી=ધણી
 આનંદથી
 અન્નકુટ=અન્નના
 ઢગલા (શિક્ષકો મંદિ-
 રોમાં થતા અન્ન-
 કુટના દર્શન વિષે
 કહેવું)

અર્થ:-દિવાળીના દિવસોમાં દારૂખાનાનો સારો ખેલ બને છે,
 તે જોઈ માણસો મનમાં રાજ થાય છે. તે જોતાં થોડીજ વાર સારો
 ખેલ જણાય તેવીજ રીતે આ દુનિયાનો તમાસો છે. દારૂથી ભરેલી
 કાઠી જ્યારે સળગે છે ત્યારે જેમ સોનાનું ઝાડ ઉગ્યું હોય એમ
 જણાય છે અને પાંદડાં તથા ફૂલો ખરી પડતાં જણાય છે, તે જોવાથી
 ફક્ત ખુશી થવાય છે.

સળગાવેલી હવાઈ આકાશમાં ઉંચી ચઢે છે ત્યારે જેમ તારા
 ખરી પડતા હોય એમ નવાઈ જેવું જોવામાં આવે છે, જાણે કે ત્યાં
 સારું બાણુ ચઢાવ્યું હોય, તે જઘને આકાશમાંથી તારા પાડી લાવ્યું
 હોય એમ જણાય છે.

દિવાળીના દિવસમાં ચોપડાઓનું પૂજન કરીને પાન અને સાકર
 વહેંચે છે અને ધણીજ આનંદથી નવું-નવા વરસનું નામું લખે છે

(પાછલી બાકી ખેંચે છે) વળી દેવના મંદિરોમાં અન્નકોટ થાય છે, તેથી માણસોમાં ધણોજ આનંદ જણાય છે.

પાઠ ૨૨.
 કાનત=નજર
 ફાસલાવીને=સમજાવી-
 ને; પટાવીને
 પચાવી પાડીશ=લપ
 જપશ
 ખુરી=ખરાબ; નહારી
 છેતરી=ડગી
 ચતુરાધ=હોશિયારી
 વાણી=ખોલી
 છેતરાયા=ઠગાઓ
 ફાલી ખાશે=સમજા-
 વીને પૈસા લપ જશે
 ચોકખું=કપટ વગરનું
 લુચ્યાધ=કપટ

સમજી શક્યો નહી=જા-
 ણી શક્યો નહી; તેને
 સમજાવ્ય પડી નહો.
 પાઠ ૨૨.
 કુટવા=અફાળવા
 ધસડી જપ=લપ જપ
 છાનો માનો=કોઈ ન
 જાણે એમ; ગુપ્ત રીતે
 વનદેવી=વનની દેવી.
 સાહેદી=સાચી; બનેલું
 જે જોનાર હોય તે
 ધન્સાફ=ન્યાય
 બખોલ=પોલાણ
 ભાગ ખેસવું=સંતાધ
 રહેવું

ન્યાયાધીશ = ન્યાય
 આપનાર, ધન્સાફ
 કરનાર
 દોષિત=ગુન્હાવાળો
 ઓરાટે છે=મૂકે છે;
 આજ ચઢાવે છે.
 રજા=પરવાનગી.
 જાહેર થયું=ઉઘાડું
 થયું.
 ઘટની=જાયક
 ખાટો ખોદે તે પટે=ખોદું
 કામ કરનારનેજ
 તેનું ફળ મળે.

(શિક્ષકે આના જેવી બીજી વાર્તા પણ કહેવી)

બોધ:—કોઈ ખોદું કામ કરી લાભ મેળવવાની ઇચ્છા કરે પણ સત્યનોજ જય થાય છે. એટલે ખરી વાત ઉઘાડી થઈ નિર્દોષ માણસ બચી જાય છે. જે માણસ કોઈનું ખરાબ કરવા જાય તો તેનુંજ ખરાબ થાય છે.

પાઠ ૨૩.
 ફરીરા=આસો સુદ ૧૦
 પૂજનનો દિવસ.
 અન્નંત ચૌદસ=ભાદરવા

સુદ ૧૪
 શમી=સમડીનું ઝાડ.
 દમદમો=ભપકો.
 ઠામઠામથી=જૂદીજૂદી

જગ્યાએથી.
 રાજમહેલ=રાજાને રહે-
 વાનું મોટું મકાન.
 મોખરે=સૌથી આગળ

ઘોડેસ્વારો=ઘોડા ઉપર
 બેઠેલા સિપાઇઓ.
 નગરખાના=ટકારખાના
 શરણાધ=પીપુડીઓ.
 જરીનો વાવટો=સોને
 રી કસબવાળું નિશાન
 અંબાડી=હોદ્દો હાથી
 ઉપરની બેઠકને અં-
 બાડી કહેવામાં આવે છે.
 પાયદળ=પગે ચાલનાર
 લશ્કર
 દિલ્હીનો વાવટો=અં-
 ગ્રેજી રાજ્યનું નિશાન.
 અંગરક્ષક = શરીરનું
 રક્ષણ કરનારો.
 બિરાજે છે=બેસે છે.
 રેસીડન્ટ=દેશી રાજ્યમાં
 રહેનારો અંગ્રેજ

સરકારનો એલચી.
 ખ્યાલ=વિચાર.
 પધરાવવામાં=નાખવામાં
 દક્ષણી=દક્ષિણના રહે-
 વાસીઓ.
 મંડળીઓ=ટોળીઓ;
 માણસોનાં ટોળાં.
 પાઠ ૨૪.
 ધણી=પરમેશ્વર
 મિથ્યા=નકામું; ફાગટ.
 મલકાય=રાજી થાય.
 નર=માણસ
 નીપજે=થાય; બને.
 વહાણ ચઢીને=વહાણ-
 માં બેસીને.
 ધાય=દોરે.
 કર્તા=બનાવનાર; પર-
 મેશ્વર

કરણા=મહેરબાની
 ધારણા=વિચાર.
 ધરી રહે સૌ ધારણા=
 ધારેલા વિચાર એમ-
 જ રહે. મનની છ-
 વ્છાઓ. મનમાંજ
 રહી જાય.
 બાણે ભરિયાં=પીરસેલાં.
 બાણમાં ચૂકેલાં.
 બોજન=રસોઇ.
 અંતરમાં=મનમાં.
 અદ્યપણ=થોડા બળ-
 વાળો.
 આદમી=માણસ.
 શિદ=શા માટે.
 પુલાય=વખાણું સાઈ
 બોલે મગર બને.

સમજૂતી:—માણસ એમ ધારે છે કે આ મેં કયું એમ નકામો
 રાજી થાય છે, પણ માણસથી શું બને છે? પરમેશ્વરનું ધાર્યુંજ
 થાય છે. (૧)

વહાણમાં બેસીને વેપારી લોકો પૈસા કમાવા જાય છે તે પૈસો
 આવે છે અને કટલીક વખત નહીં પણ આવે માટે પરમેશ્વરનું ધાર્યું
 થાય છે. (૨)

જગતના બનાવનાર પરમેશ્વરની મહેરબાની વગર કાંઈ પણ થઈ
 શકતું નથી; સૌ વિચાર કર્યા કરે છે તે પરમેશ્વરનું ધાર્યુંજ થાય છે. (૩)

તૈયાર રસોઇ ભાણામાં પીરસી હોય તો પણ જમવાને પામતા નથી અને સધળી ઉમેદવારી મનમાંજ રહી જાય છે ને પરમેશ્વરનું ધાર્યું થાય છે. (૪)

અરે ! થોડા બળ વાળા માણસ ! તું નકામો શા માટે પુલાયા કરે છે ? દલપતરામ કવિ કહે છે કે દુનિયામાં પરમેશ્વરનું ધાર્યું જ થાય છે. (૫)

પાઠ ૨૫.
નમનતાઇ=નમ્રતા
પારખે=ઓળખે
ફંટાતો=ખદલાતો
દમામ=રોફ
સાધારણ=મધ્યમવર્ગનો
સહાધર્થી=ઓકળી રીતે
પાયરી=હોદ્દો; દરજ્જો
અચખો=નવાઇ; અજ-
યખી
શીકકું=તેજ વગરનું

ઉતરી ગયેલું
પ્રુદ=હું પોતે
અટકાવતી=રોકતી
શહેનશાહ=ખાદશાહ
લશ્કરી પોશાક=લશ્કર-
ના માણસોના પહે-
રવેશ
સત્તા=અમલ
અક્કડ=અભિમાનથી
ભરેલો

હિંમત ધરે=હામ ચ
લાવે; છાતી ચલાવે
તરદી=તકલીફ; મહેનત
મગરૂરી=અભિમાન
સેનાપતિ=લશ્કરનો ઉ-
પરી અમલદાર
ધ્રુજતે સાદે=બહીતા
બહીતાં બોલવું તે
ઉછાંછળો=મગરૂરી-
વાળો

બોધ:—દલકા, મધ્યમ વર્ગના કે મોટા માણસ સાથે વાતચીત કરવામાં સામાને માહું લાગે નહીં એવી રીતે નમ્રતાથી બોલવું. વાત-ચીતમાં વિવેક બતાવવો.

પાઠ ૨૬.
આકરી=સેવા; બરદાશ
આંધળા=આંખે સુજે
નહીં એવા
કાવડ=ત્રાજવાં (ચણા-)

વાળો જેમ ખભા
ઉપર ત્રાજવા ભેરવે
છે. એક વાંસને બે
છેડે સીધા બાંધી
તેમાં કંડીઆ કે

ટોપલી મુકી બના-
વવામાં આવે તે)
શાખાશ=ધન્ય છે
કમનસીમે=તેના નસી-
બમાં કંઈ થવાનું

હશે તેથી
વાટ=રાહ
છાતી ફાટ=છાતી ચી-
રાઈ જાય એમ,
ધણા જોરથી
મુડડું=મુએલું શરીર;
શબ
હતું ન હતું થયું=
નાશ પામ્યું
ઉશ્કેરાયાં હતાં=મનને
ધણુંજ લાગી આવ્યું
હતું.
વિજેગ=વિરહ; તેના
વિના
પૂણ્યે=ફળે.
ધરપણુમાં=ટૂટાવ-
સ્થામાં
ખાંધપર=ખબા ઉપર
મટુક બટુક=પડામાં
પાણી ભરાતાં તેમાંથી

થતો અવાજ
સાદ=અવાજ
આંધળાતું રતન=આંધ-
ળાનો આધાર
અફસોસ=ધણીજ
દીલગીરી
ઝુરી ઝુરીને=કલતાં;
ધણુંજ દુઃખ પામીને
શાપ દીધો=પુરું થવાનું
કહ્યું. ધણા દુઃખમાં
મનુષ્યના હૃદયમાંથી
જે સામા માણસનું
પુરું થવાનો ઉદ્દ-
ગાર નીકળી જાય
તેને શાપ કહે છે.
પાઠ ૨૭.
મલકાય=પુશ્પી થાય;
રાજી થાય.
લ્હેરાય=હર્ષની લ્હેર

આવે છે.
તુજમન=તારા મનમાં.
નિરખી=જોષ.
કાલું=મધુર.
હાસ=હાસ્ય.
પવનસંગ=પવનની સાથે.
રંગે=આનંદથી.
ચોમમ=ચારે તરફ.
કોમળ=નાજીક.
સુકમાર=ધણી નાજીક.
મૃદુ=ધીમે, થોડું.
હસતાં વાર=હસતાંની
સાથે; ખીલતાંની સાથે.
મધુર=મીઠું.
ફુલછાખ=ફુલ ભરવાની
છાખડી.
દમું=દુઃખ આપું;
પીડા કરું.
તોડી=ચૂંટી.

સમજીતી:—હે ગુલામના ફુલ ! તું ધીમે ધીમે શું હશે છે ?
તારા મનમાં હર્ષની લ્હેર આવે છે. તું આકાશને જોઈને કંઈ મધુર
હસે છે. (૧)

તું પવનની સાથે આનંદથી રમે છે, અને તારી મીઠી સુવાસ
ચારે તરફ ફરે છે (ઉડે છે). તારી નાજીક પાંખડી ધીમે ધીમે ખીલ-
તાની સાથેજ રંગ ધારણ કરે છે. (૨)

હે મીઠા ગુલામ ! તું હસ્યા કર; બન્ને મારી ફુલ છાખડી ખાલી

રહે ! હું તને તોડીને દુઃખ નહીં આપું. અને તને છોટથી જોઇને સુખમાં રમું છું (૩).

પાઠ ૨૮.

ગાવા બળવવામાં=ગા.
નતાન કરવામાં.
મશ્કરી=મજાક; હાંસી.
છુટ મુક્તી=રજાઆપવી.
પોળ=મહોદ્દો.
ચોગાન=ખુલ્લી જગા
વધાવે છે=હોળીમાં પધ
રાવે છે.
પ્રસક્ષિણુ=ચારે તરફ
ફરવું તે
નીચે મુજબ=નીચે
પ્રમાણે.
રાક્ષસી=રાક્ષસની સ્ત્રી.
રીઝબ્યા=ખુશ કર્યા.
તપ કરી=એક ચિત્તથી
ધ્યાન ધરી.
પત કરતી=ગણતી.
કટોબ્યા=દુઃખી થયા;
કાચર થયા.
તદખીર=ચુકિત.
આકાર બનાવી=તેના
જેવું પૂતળું બનાવી
ચીડવવી=ખીજવવી.

જાનેજ=પોતાની મેળે.

પાઠ ૨૯.

ફરજ=ધર્મ.
દરકાર=સંભાળ.
ચીવટ=કાળજી; શીકર,
ભૂતાય=ચીસરાય.
બેટ=અક્ષીસ.
તરેહવાર=જૂદીજ જા-
તનો.
સ્વભાવ=ટેવ.
ગેરહાજરી=હાજર ન
હોય ત્યારે.
ખટપટ=પંચાત; તજ-
વીજ.
વજીર=પ્રધાન.
ઉપરાઉપરી=તુરત ને
તુરત.
સખન=આક્રમ; કટબુ.
જખર=પણ; વધારે
પાઠ ૩૦.
આસેપાસે=આસપાસ;
આજીઆજી.
ફરી=આમતેમ મોં
ફેરવીને.

પૂછ=પૂછડું.

ગુછ=ગુચ્છ; ભારો.

ચપચપ=ઝટપટ.

ઝડપે=ક્રિતાવળથી.

ગાલો ભરી=મોંતી બેડ

તરફની બાજુ ભરી.

ફરી=શાંત થઇને.

વળગાડી=અઝાડી.

બાળ=પચ્યું.

કાળ=થેકડા; કુદકા.

ખિજવવાની=ચીડવ-
વાની.

કચકચ કરતી=દાંતીઆં
કરતી.

પીસે દાંત=દાંત કચરડે.

ચાળા=ખેલ.

મદારી=વાંદરાને કેળ-

વીને ખેલ કરાવનાર.

પેટજી ભરે=નિર્વાહ

અધારે.

નક્લ કરે=જેવું દેખે

તેવું કરે.

વાંદર ડરે=વાંદરા જેવો

ગણાય.

અર્થ:—પેલી વાંદરી ઉભી છે. તે ચોતરફ ફરીને આજીઆજી જીએ છે. એનું પૂછડું કેવું લાંબુ છે, તેને પાછળ છેડે વાળનો જથ્થો છે. (૧)

તેના મોં આગળ કાંઈએ ચણા નાખ્યાં હોય, તો તે ઝટઝટ લઇને ખાપ છે અને હતાવળે ખંને ગલોફાં બરીને પછી નીરાંતે ખેસીને ખાય છે. (૨)

તે પોતાનું બચ્ચું પેટે વળગાડીને આ ઝાડથી ખીજા ઝાડે ચેકડા મારે છે. તેને કાંઈ ચીડવવાની વાત કરે ત્યારે દાંતીઆં કરીને દાંત કચરડે છે. (૩)

વાંદરાને જેવું શીખવે તેવા ખેલ કરે છે, અને ફળવીને તેની પાસે ખેલ કરાવીને મદારી લોકો પોતાનો નિર્વાહ ચલાવે છે જે માણસ મમળ્યા વગર ખીજાનું જોઇને તે પ્રમાણે કરે છે, તેને જરૂર વાંદરા જેવો જાણવો.

પાઠ ૩૨.

છદ=મુસલમાન લોકોનો

એક તહેવાર.

ખુદા=પરમેશ્વર.

અર્પણ કરવા=આપી દેવા.

યાદગીરી=સ્મરણ;

સંભારણુ.

કુરાન=મુસલમાની ધર્મ પુસ્તક.

હકીકત=વાત.

ધારે છે=નક્કી કરે છે.

રહેમ=યા.

શીરજવાન=હિંમતવાળો.

ખરેખર=તકી

સમણ તે સાચુ, કયું

છે=સમણાને સાચુ માનીને તેનો અમલ કર્યો છે.

કસોટી=પરીક્ષા.

અર્પા=આપી.

ગુંગશ=શક્તિ.

બદલો આપીએ છીએ=

કરેલાં કામની પુજ

કરીએ છીએ.

પોશાક=પહેરવેશ.

સખાવત=ઉદારતા;

ગરીબોને જોઇતી વસ્તુ

આપવી તે.

મોજશોખ=વૈભવ.

અપવાસ=બૂખ્યાં રહેવું તે

મંદગી=ખુદાની પ્રાર્થ-

ના, સ્તુતિ

મુખારકખાદી=એક ખી-

જાનું બહું ઇચ્છવું તે

મિત્રલસ=પણા માણુ-

સો બગા મળી આ-

નંદ કરે તે.

પસાર કરે છે=પૂરે

કરે છે

પાઠ ૩૨.

ખોરાક=ખાવાની વસ્તુ.

પોપણ થાય છે=નિર્વાહ

ચાલે છે.

ખેડુન=જમીન ખેડનાર

શેણે=શા વડે, શાથી

ચાસ=હળવડે પાડેલા

લીંટા

ઝોરણી=વાવણી

છોતરાં=છોડાં

કચ્છસલાં=ધઉંના કચ્છ-
સલાને ઉખી કહે છે

પાઠ ૩૩.

કયારા=કયારડા

ડાંગર=ભાત

ધર=તર; ડાંગરના

નાનાં રોપા

ધુટણ પુર=ઢીચણ સુધી

આવે તેટલું

કાપણી=વાદણી, તૈયાર

થયેલો પાક કાઢવો તે

પાઠ ૩૪.

પાણી પહેલાં=પાણી

આવતાં પહેલાં

સાસે=થાય

સાલ=દુઃખ

દહાય=અગ્નિ

વિરામ=શાંતિ

રજના અત=રાતનો

છેડો; પ્રભાત પરા-

ઢીઉં

અત્યંત=અહુ

જાલ=ઝોઢવા માટે

ઉન્નતું કીમતી ભુગડું

આથડે=ફરે; ભટકે

પુરાં=જોરથી

તાલ=સગવડ

રગરગમાં આખા

શરીરમાં

રંધાણો=ફરી વળ્યો

ઝોસડ સંજોગ=ઝોસડ

કરવાથી

નીકાલ=રસ્તો

મહાવ્રતી:—દિવસે ઝોવું કામ કરવું કે રાત શાંતિમાં નમ્ય

અને મનમાં કાંઈ પણ દુઃખ થાય નહીં. માટે પાણી આવતાં પહેલાં પાળ કરીએ. (૧)

ન્યારે ધરમાં અગ્નિ લાગે ત્યારે કુવો ઝોઢવા જતાં ન ઝોઢાય માટે હંમેશા પહેલી તપાસ કરીએ ને પાણી આવતાં પહેલાં પાળ કરીએ. (૨)

શિયાળાના વખતમાં પરાંઢીઆમાં પુષ્કળ ઝાઢ પડે છે, તે વખતે ઝોઢવા માટે કાંઈ જાત્ર વળાતી નથી. માટે પ્રથમથીજ તૈયાર રાખવી. (૩)

ઉનાળામાં વનમાં ફરતાં પુષ્કળ તડકા પડે, તે વખતે છત્રીની સવડ થઈ શકે નહીં માટે પ્રથમથીજ તૈયાર કરી રાખવી. (૪)

રોગ શરીરના દરેક ભાગમાં ફરી વળ્યા પછી ઝોસડ કરે તો તેથી શું ફળ થાય? દરેક વાતનો પહેલેથીજ રસ્તો કરી રાખવો, ને પ્રથમથીજ તૈયારી કરી રાખવી (૫)

પાઠ ૩૫.

માકર નકર=નોકર,
ચાકર
ખેજમત ઉઠાવવા=સેવા
કરવા
ખડા રહેતા હોય=ઉભા
ને ઉભા રહેતા હોય;
તમારો હુકમ માન-
વાને તૈયાર
રેખવ=મેળવશોખ
ખીએત = શરીરની
પ્રકૃતિ
છે દરજ્જે=ત્રણે ભાગે
ખાં કરીએ=ઉમેરતા
રહીએ
સરત=શરીરને ઠંડવા
માટે જે કાંઈ કરવું તે
પારામ=વિશ્રાંતિ
ડતો નથી=અડચણ
કરતો નથી
મ=નિયમ, ઠરાવેલો
વખત
વમસર=વખતસર
રાવેલાવખત પ્રમાણે
ઃ બરાબ છે=તુરંત
હેજત=મજા
જમ કરવા=પચાવવા
ઃ સાફઆવે છે=ઝાડો
પાકખો ઉતરે છે

પાઠ ૩૬.

પારસી=ધરાન દેશના
રહેનાર લોકો (શિક્ષક
પારસીનું ચિત્ર અને
તો બતાવવું)
પતેલી=પારસી લોકોનો
એક તહેવાર
કળીસો કરવાનું=એક
અધિક માસ પાળવાનું
ઝરથુસ્ત=પારસી લોકો-
નો ધર્મ
રીવાજ=રસ્તો
પંથ=ધર્મના ભેદ
બંદગી=સ્તુતિ
આતસ બહેરામ=પા-
રસી લોકોના મુખ્ય
દેવનું દેવળ જેમાં
દેવતા (અગ્નિ)હોય
છે એ આગન ધણો
પવિત્ર હોય છે
મુઆઝ બાદી=સુખ
જ્ઞાતિ
અહુરમઝદ=પારસી લો-
કોના પેગંબર પાર-
સી લોકો એમને
ધર્મ માને છે
ખુશાલીમાં=આનંદમાં
કામે=જતો

પાઠ ૩૭.

શત્રુ=દુશ્મન
શરણે=તાબે
મદ્દ=સહાય
નિરાંતે=સુખથી
શુકિત=યોજના
પાઠ ૩૮.
નાશ થયો=મારી નાંખ્યાં
વારો=વખત
ફાસલાવી=પટાવીને;
સમજવીને
સંદેશો=હકીકત
બહાને=કારણે
છોડવાનો=મુકવાનો
પાઠ ૩૯.
કાલુ=મીઠું
ડાલે=માયું હલાવે
ખુદે ખોળે=ખોળામાં
રમે
હૈયાં=મન
ચહે હિડોળે=આનંદમાં
મગ્ન થાય
મોએ મેળ ન લાપે=
મોં હસતું બંધ ન રહે
ધેણાતુર=ગાંડા જેવા
ચુમી=ચુમન કરીને;
ઠહાલે=ઠહાલથી
ધુમે=ધુંદડી ફરે
રહોડે=પાસામાં

અહાસે=રમે

| બાળલીલા=બાળપણની રમત

સમજીતી:—માની પાસે છોકરાં મીઠું મીઠું બોલે છે, ને બોલે છે તેથી મા માથુ ડોલાવે છે; નાનાં છોકરાં તેના બોળામાં રહે છે. તેથી તેનું હૈયું આનાંદની લહેરમાં ચઢે છે.

નાનાં છોકરાં ફરતાં ફરતાં કુદાકુદ કરે છે, તેથી તેનું મોં હસતું બંધ થતું નથી. વળી નાનાં છોકરાં ગેલ કરીને હેરીઆં ડાકીઅ કરીને હસાવે છે. અને માને ગાંડા જેવી કરી મુકે છે.

છોકરૂં “ઓ મા ! ઓ મા ” કહીને બોલાવે છે અને મા તેં ચુંબન કરીને હેતથી નવરાવે છે. માનાં છોકરાં તેના પાસામાં સુએ છે, અને મા, બાળક એજ પ્રજા છે એમ જુએ છે.

માનાં છોકરાં ફરતાં ફરતાં રમે છે, અને માને પોતાનાં જેવાં બનાવે છે. જેણે બાલકની રમત અને માતાની મમતા જોયાં છે તે જન્મને ધન્ય છે. એટલે તેનો જન્મ સફળ થયો છે.

પાઠ ૪૦.

બાળપણ=નાનપણ.

ઓઅહવ=આનાંદ.

ધેરેધેર=દરેક ધેર.

ટોળેટોળાં=સમુદ્ધ.

જન્મચા=અવતર્યા.

ધાતકી=નિર્દય.

વસુદેવ=શ્રી કૃષ્ણના

પિતા.

કેદ કર્યા=જેલમાં નાંખ્યાં

મધરાત=અર્ધરાત.

ઓળંગી=પાર ઉતારી.

ચોપીદારો=રખેવાળો.

છીનવી=ખુચવી; જેર

જીભમથી લછને.

અફાળવા=પછાડવા.

ઉમળકાથી=હરખથી.

અચબો=નવાઇ.

મમતા=વ્હાલ.

મરતી=તોફાન.

રાવ ખાતા=ફરિયાદ

કરતાં.

મચાવ્યું=કર્યું, માંડ

ઉખળ=સાંભેલું.

ધસડી=ખેંચી.

અફાળ્યું=પછાડ્યું.

પુતના=કંસની એક

દાસી.

ગોપીને વેશે=ગોવાળ

સ્ત્રીનો વેશ ધરીને

ડાળા ચઢી ગયા=આં

ફરી ગઈ.

પાઠ ૪૨.

વાંસળી=પાવો (વાંસલુ
મોઢે વગાડવાનું વાળું
ત કૃષ્ણનું પ્રિય વાળું
ત હટું)

ચહેન=સુખ

દાણુ=નાકુ; ટોલ ચોડી

લેવાને બહાને=લેવાના

નામથી

કળ પડતી નહીં=ચહેન

પડતું નહીં

હંડાણુમાં=કડા પાણીમાં

બૂસડો માર્યો=પડતું

નાખ્યું

નાગણુ=નાગની સ્ત્રીઓ

છક યજ્ઞ=અન્નયજ્ઞ યજ્ઞ

સ્વામી=ધર્મી; કાળી નાગ

લેખવી=ગણી; પત કરી

મુસળધાર=મોટા ફેરા

થા વરસ દનું પડવું

ટચલી=રેલસી

પાઠ ૪૨.

જીનું=પહેલાંના વખત

નું બંધાવેલું

પાપડીના જેવું=પાપડી

જેમ લબાઈમાં વધારે

અને પહોળાઈમાં થો

ડી હોય છે તેવી રીતે

રમણીય=શોભા આપ-

નારો

પટ=પહોળાઈ

નમણીતું=પ્રખ્યાત

નકશી=ચિત્રકામ

હાઈસ્કુલ=ઉચ્ચ ધોરણો

વાળી અંગ્રેજી નિશાળ

ધરિપતાલ=દવાખાનું

સુધરાઈ ખાતું=સ્વચ્છતા

ગાખનારું ખાતું; મ્યુ-

નિસિપ સિટિ

બંદીખાનું=કેદખાનું;

કેદીઓને રહેવાની

જગા

કુરજો=ડકકો; જ્યાં

વહાણુમાંથી માલ ચઢે

ઉતરે અને તે માલ

ઉપર દાણુ લેવાનું

ઠેકાણું

પેદાશ=નિપજ

પવિત્ર=પાપનો નાશ

થય એવી

અધિકમાસ=વધારાનો

મહિનો (દર ત્રણ વર

સે આવે) અધિક મા

સ આવે છે)

પ્રસંગ=વખત; જોગ

તીર્થ=જાત્રાનું સ્થળ

પાઠ ૪૩.

મુખ્ય સ્થળો=મોટાં

ગામો

પડતી આવી=પડી જા.

ગયું દુડી ગયું ખરાબ

સ્થિતિ આવી

તળેટીમાં=પર્વતના ની-

ચાણુ ભાગમાં

ખીણુ=એ કુંઝરો વચ્ચે

સાંકડી આવેલી હંડી

જગા

આશ્રમ=મુકામ

દેવતાઈ ગાય=ધર્મછેલું

આપે એવી ગાય

ભપરચો=ખસી ગયો

ખંડેર=પડી ગયેલાં

મકાન

હાથમાં=કબજામાં

ધેરો ધાક્યો=ચારે તરફ

થા વીંટી લાંબો

ચઢાવ=ચઢાવવાનો ઢોળ

ટાય પર=કુંઝરના ઉપ

રના ભાગ ઉપર

સરહદ=સીમાડો; હદ

ચક્કી=ખંટી

ખડા=કચો ટેકરો

કુંડ=ચારે તરફ ચણતર

કામ કરીને વચમાં

પાણી રહે એવી જગા	લડવૈયા=લડાઇ કરનાર	છવાઇ=પથરાઇ
મનાય છે=માનવામાં	જોડાઓ	ધન્ય=વાવટો
આવે છે	સાય લડાઇ=વાજખી	ફડફડે=ફેડે; ફરકે
પાઠ ૪૪.	લડત	લહેરો=મોજાં
સાય=સાયું	સુણો=સાંભળો.	જમે=મેઘું થાય
તરવારે=તરવાર પણ	ખુગલ=રણુશીંગડાં	તમેએ=તમે પણ
સવાઇ=ચઢીઆતી	હાક=હોંકારો	

સમજીતી:—હે ભાઈ ! અમે સાયાના સિપાઈ છીએ અમારી તલવાર એટલે હથિયાર પણ સાય છે અને સાયની ચઢીઆતી સમશેર બાંધી છે અમે સાયાના સિપાઈ છીએ.

સાય એજ અમારા લડનારા છે તે વ્યાજખી લડાઈ લડશે. અમારી વાજખીપણાનાં રણુશીંગડાં વાગે છે તે તમે સાંભળો, જોયી ખરી હકુમત ફેલાઈ રહી છે. અમે સાયાનાજ સિપાઈ છીએ.

જુઓ અમારો વાવટો ફરકે છે, અને વાજખીપણાનાં મોજાં ફેલાય છે, અને જ્યાં ઠેકાણે વાજખીપણાનું લશ્કર મેઘું થાય છે. માટે હે ભાઈ ! તમે પણ આવો. અમે સાયાનાજ સિપાઈ છીએ.

પાઠ ૪૫.	ગીત=ગાયન	મેહેર=મહેરબાની
હાલ=આ વખતે.	નનિ=સારી ચાલ	પુનઃ=પરમેશ્વર
રીતિ=રિવાજ	નરસી=નકારી	મળશું=મેળા થઈશું
જ્હાલ=હેત, પ્રીત	ચાલ=વર્તણુક	

અર્થ:—હે સાહેબો ! આ વખતે સૌને સલામ કરું છું. નિશાળનો રિવાજ સારો છે, તેથી પ્રીત લાવીને બણીએ છીએ. હે સાહેબો આ વખતે સૌને સલામ કરું છું.

ગાયનમાં અને ગમ્મનમાં સારી ચાલ શીખતાં નકારી ચાલ હોય,
તે પશુ સુધરે છે. હે સાહેબો આ વખતે સૈને સલામ કરું છું.

પરમેશ્વરની મહેરબાની હશે તો વળી આવતી સાલ બેગા
મધ્યું. હે સાહેબો આ વખતે સૈને સલામ કરું છું.

પાઠ ૪૬.	ધટા=ગુફા; ઝાડનો	હેતાળ=હેત ઉપજાવે
એનાં=એન	છાંયડો	એવી
આંગણે=પારણે;	ઢળી=નમી પડી	વનચોગમાં=જંગલમાં
ચોકમાં	રસાળ=રસ ઉપજાવે	વગડામાં
ધેર ગંભીર=અતિશય	એવી	જટા=વડવાડાઓ
ગુફાથી ખીલામણો	છટા=સુંદરતા	વિશાળ=ધણી પહોળા
લાગે એવો		જગામાં

અર્થ:-હે બેનો ! મારે પારણે એક આંખો છે, તેની ગુફા
અતિશય ગુંથાયેલી નમી પડેલી છે. હે બેનો. આવો, એની છાયા રસ
ઉપજાવે એવી છે.

હે બેનો ! વાડામાં એક આસોપાવવનું ઝાડ છે. તેની સુંદરતા
અતિશય ગુંથાયેલી નમી પડેલી છે. હે બેનો ! આવો એની છાયા
હેત ઉપજાવે છે.

એક વડનું ઝાડ વગડાને વિષે ઉમેલું છે. વડવાડાઓ એક
ખીજને ગુંથાયેલી નમી રહેલી છે. હે બેનો આવો ! એની છાયા
ધણીજ પહોળી જગામાં છે.

ડિક્શન માટે અધરા શબ્દો.

હોશિયાર
પુસ્તક
કિંમત
ખિયારાં
પસ્તાવાનું
નક્કર
મુડદા
ટટાર
ટોકયો
સંખેડા
વિનવ્યા
જયસિંહ
હિંદુ
આંડોદ
નિકળ્યું
મશ્કરી
દિવસ
શિખામણ
કેલકે
હિલગીર
ટક્કર
પ્રહ્લાદ

રાક્ષસો
સાંભળ્યાં
સંકોચાઈ
મિલકત
ખાંતરાં
ખુશબાદાર
ચોકખું
ફરજિયાત
નકલબાજ
ચોકચો
ગધડાં
પ્રાણી
બાદશાહ
વફાદાર
ભંધીએ
પેન્સિલ
પશ્ચિમ
બંધાવ્યું
કાલિકા
પવિત્ર
અંડિકા
પૂછ્યું

સ્વચ્છ
ફિકર
ટોળેટોળાં
વિકટોરિઆ
શરમિદી
શીંગડાં
વિષ્ણુ
લેખવ્યાં
પંપાળવાં
શિકાર
ગેરઈનસાફ
ધૂણી
મિત્રો
હુઆઈ
શ્રીમંત
શિખવ્યું
પોપટીઆ
અકળાતું
ફેળવવાથી
તૈયાર
અધો
વહાણા

વિભાગ
 વટપદ્ર
 કેટકિલ્લા
 પસ્તાવો
 કિનારે
 સોંપી
 ખિસિઆણે
 રણિયામણું
 મૂંગો
 સુવાળાં
 હિંદુસ્તાન
 ઘડીઆળ
 માંહોમાંહ
 બિલકુલ
 સંભાર્યા
 ખાડાખેયા
 રુદ્રમાળ
 ફૂલવાડી
 મચ્છર
 સગાંવહાલાં
 પહોંચ્યા
 રક્તીવિલાસ
 મેઆહ
 ખાર
 ડુંકા

મજબૂત
 જોડાની
 સૂર્ય
 ઉઠાડયા
 શિનોર
 વિશ્વામિત્રી
 સિદ્ધરાજ
 સરસ્વતી
 અનસૂયા
 જુકિત
 લોથડપણું
 ચિત્રેલો
 શોરખકેર
 પૂંછડી
 સિપાઈઓ
 સામસામાં
 સૂઝયો
 હકીકત
 બિહામણું
 તપસ્યાં
 માલિક
 મણિધર
 બાસુસનું
 ધર્મસેન
 ક્રિયાદ

ન્યાયાધીશ
 અંગરક્ષક
 ગણપતિ
 પાયરી
 શ્રવણ
 અક્ષોસ
 પૂણ્યો
 વસિષ્ઠ
 સ્વભાવ
 ધામધૂમ
 ચાહગીરી
 કઠોળ
 ડાંગેર
 ખિજમત
 રિવાજ
 શત્રુ
 મંદિરો
 શ્રીકૃષ્ણ
 રમણીય
 બંદીખાનું
 ભાર્ગવ પ્રાક્ષણ
 ભાડબૂત
 ચક્ષી
 સળગાવ્યું
 નગરખાનાં

મૂર્તિ
 ક્રિકકું
 ચિકાર
 ઉરકેરાયાં
 સાપ
 ચિહ્નવી
 તરેહવાર
 ધ્યાદીમ
 સુહમદ
 ચિયાળા
 હાંતરડા
 નિયમસર
 છટકારો
 દુશ્મન
 દેખેટોળાં
 ઉંડાણ
 હાંધમૂલ
 દશાશ્વમેધ
 બ્રહ્મક્ષત્રી
 સુરજ
 ચશ્ચિમ
 અનંત ચૌદસ
 બિરાજે

ઉત્સવ
 ઉછાંછળા
 આંધળાંતું
 વિભેગ
 નાળીચેર
 હોલિકા
 ઉપરાઉપરિ
 ઇસ્માઈલ
 પેઝાંબર
 કણસહું
 ઘુંટણપૂર
 શહનશાહી
 અહુરમઝદ
 નિરાંતે
 જન્મ્યો
 ઇંદ્ર
 ઇરિપતાલ
 યવિત્ર
 સૂતરનાં
 કૈાતરણીવાળાં
 જૈન
 પૂજે છે
 રેસિડંટ

એલેકઝાન્ડર
 જિંદગી
 રત્ન
 મૂરીમૂરીને
 પ્રદક્ષિણા
 સિકંદર
 છસેં
 અર્પણ
 સુખારકબાદી
 શિખંચું
 છુટું
 અનુસ્ત
 પ્રાર્થના
 એચ્છવ
 પૂતના
 મલ્લો
 સુધરાધખાતું
 મસ્જિદ
 શુકલતીર્થ
 ભીમકુંડ
 દ્વધીઉં

જાહેર ખબર.

હમારે ત્યાં દરેક જાતનાં પુસ્તકો તથા સ્કુલને ઉપયોગી સ્ટેશનરી સામાન ઘણાજ કીકાયત ભાવથી મહેલે છે.

નીચેની ચોપડીઓ હમારે ત્યાં જથ્થાબંધ મહેલે છે

ત્રિવેદી બીજીના અર્થ ૦-૪-૦	હિન્દી શિક્ષાવર્તી ૧ અર્થ ૦-૩
,, ત્રીજીના અર્થ ૦-૬-૦	,, ૨ ના અર્થ ૦-૫
,, ચોથીના અર્થ ૦-૧૦-૦	હિન્દી પ્રમાણ ૧ અર્થ ૦-૩
,, પાંચમી-અર્થ ૦-૧૨-૦	,, ૨ ના અર્થ ૦-૪
,, છઠીના અર્થ ૦-૧૫-૦	,, ૩ ના અર્થ ૦-૩

એ સિવાય, ઈ. શુ. ડીક્ષનરી વિગેરે તમામ પુસ્તકો ઉપેપારીને તથા માસ્તરોને શાફ કમીશન આપવામાં આવશે.

શાહ બાઈલાલ ડાહ્યાભાઈ બુકસેલર.

ઠેકાણું:-ગુજરાતી સ્કુલ સામુ-નવસારી.

સુરેત, ગરાનપુરી ભાગળ, બાઈવાળી પોળ, અનાવિલ લોજની બાજુ આવેલા શ્રી "અનાવિલ બંધુ" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં,
ગોવિન્દજી ડાહ્યાભાઈ નાયકે બાંધ્યું.

